

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΕΛΗΣ
ΖΑΜΠΕΤΑ ΡΑΜΦΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΛΕΣΗΣ

«Ο βασιλεύς επανελθών δεν ανεγνωρίσθη. Ανεγνωρίσθη όμως ο Κεμάλ [...] Η συνθήκη των Σεβρών εγκατελείφθη [...] Σύμμαχοι Δυνάμεις συνάπτουν συμφωνίας με τους Τούρκους [...] η κυβέρνηση εκλιπαρεί την επέμβαση των συμμάχων προς ειρήνευση [...] Μόνο με εντελή καταστροφή των εθνικών μας δικαιών θα ήτο κατορθωτή η συμμαχική συμφωνία »
(Αλ. Παπαναστασίου - Δημοκρατικό Μανιφέστο 12 Φεβρουαρίου 1922)

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 1ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1920 ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Οι εκλογές της 1ης Νοεμβρίου 1920 αποτέλεσαν ορόσημο για την Ελλάδα και σιγμάτισαν την περαιτέρω πορεία της. Να αναφερθείτε στο αποτέλεσμα των εκλογών και στο πως αυτό καθόρισε την εξωτερική πολιτική της χώρας αλλά και τη στάση που κράτησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις απέναντί της κατά την περίοδο 1920-1921.

Κείμενο 1

Αποτελέσματα των εκλογών της 1 Νοέμβρη 1920:

Φιλελεύθεροι: 375.803 ψήφους

Ενωμένη Αντιπολίτευση: 368.678 ψήφους

Έδρες: 118 οι Φιλελεύθεροι, 251 η Ενωμένη Αντιπολίτευση

Γιατί αυτή η διαφορά σε κοινοβουλευτική δύναμη;

Το εκλογικό σύστημα ήταν πλειοψηφικό σε ευρεία περιφέρεια.

Οι φιλελεύθεροι κέρδισαν με συντριπτική πλειοψηφία σε μερικές περιφέρειες (Χίο, Λέσβο, Ήπειρο, Κρήτη, Θράκη) κι έχασαν με μικρή διαφορά σε όλες τις άλλες.

Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας από τις πηγές, ΟΕΔΒ, έκδοση ΙΖ', 1997, σελίδα 348.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

ΩΡΑ 4 ΠΡΩΙΝΗ - Ο ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΝ:
ΠΩΣ ΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Υπάρχουν πληροφορίες ανεπίσημοι, ότι κατόπιν του αποτελέσματος των εκλογών, ο πρεβευτής της Αγγλίας, λόρδος Γκράνβιλ, αναχωρεί. Η αναχώρησής του θεωρείται σχετική με τις τελευταίες δηλώσεις αυτού, κατά τις οποίες η Αγγλία δεν είχε διατεθειμένη να αναγνωρίσει τον Κωνσταντίνο, ως αρχηγόν φίλου και συμμάχου κράτους. Τα αποτελέσματα των εκλογών θερούνται εκφράζοντα την θέλησιν του Λαού, περί επανόδου του Κωνσταντίνου. Συνεπώς, ο διπλωματικός αντιπρόσωπος της Αγγλίας δεν δύναται να εξακολουθήσει, παραμένων ενταύθα. Διά τον ίδιον λόγον αναχωρεί και ο αρχηγός της αγγλικής ναυτικής αποστολής, ναύαρχος Κέλλυ.

Τα αποτελέσματα των εκλογών προξένησαν κατάπληξιν εις το εξωτερικόν. Γενική εντύπωση κρατεί, ότι εν Ελλάδι δημιουργείται νέα όλως κατάστασις. Η Αγγλία και η Γαλλία θα συνεννοηθούν ποίαν στάσιν θα τηρήσουν περαιτέρω.

Εφημερίδα «Μακεδονία», Δευτέρα 2/11/1920, αρ. φύλλου 3141 (από την ηλεκτρονική διεύθυνση της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, www.nlg.gr)

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Είναι βέβαια γνωστό, όσο και ευεξήγητο, ότι μετά την εμπειρία του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν ήθελε να δει τον Κωνσταντίνο στην Ελλάδα, ενώ τόσο η Γαλλία όσο και η Βρετανία είχαν προειδοποιήσει ανοικτά την Αθήνα ότι κάτι τέτοιο, εκτός από τη διπλωματική απομόνωση της χώρας, θα σήμαινε και τη διακοπή κάθε συμμαχικής οικονομικής βοήθειας. Ωστόσο, αυτό που ουσιαστικά συνέβη μετά το δημοψήφισμα του Δεκεμβρίου ήταν ότι η Γαλλία και η Ιταλία βρήκαν ένα καλά θεμελιωμένο πολιτικό άλλοθι για να ακολουθήσουν μια φιλοκεμαλική πολιτική, η οποία υπαγορευόταν από τα οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντά τους στην ευρύτερη περιοχή και την έντονη διπλωματική αντίθεσή τους με την Αγγλία. [...] Σε κάθε περίπτωση, η νέα κατάσταση αποτυπώθηκε με ενάργεια στο Λονδίνο, το Φεβρουάριο – Μάρτιο του 1921, όταν οι Μεγάλες Δυνάμεις κάλεσαν την Ελλάδα και την κυβέρνηση του Σουλτάνου στη βρετανική πρωτεύουσα. Πρόσκληση έλαβε όμως και η κεμαλική πλευρά, κάτι που οφειλόταν κατά πάσα πιθανότητα σε ιταλικές ενέργειες.

Εμείς οι Έλληνες, Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, τόμος Α', ΣΚΑΪ βιβλίο, Αθήνα 2008, σελ. 180

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Η ΕΛΛΑΣ ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΕΜΑΛ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ

Το «Τέμπο» της Ρώμης δημοσιεύει δηλώσεις του πρωθυπουργού κ. Ράλλη, ειπόντος ότι ο ελληνικός στρατός της Σμύρνης θα συνεχίσει τον πόλεμον κατά του Κεμάλ, τον οποίον θα εξαναγκάσει πλήρως να υποταγή. Ο παρισινός «Χρόνος» όμως γράφει ότι ο Κωνσταντίνος πιθανώτατα να εγκαταλείψει τις επιχειρήσεις της Σμύρνης και ότι η Γαλλία θα ζητήσει να διατηρηθή εκεί ο στρατός. Οι πληροφορίες του «Χρόνου» είναι αβάσιμοι, καθόσον οι αρξάμενοι ήδη επιχειρήσεις εις την Ανατολήν αποδεικνύουν πλήρως τας διαθέσεις της νέας Κυβερνήσεως.

Εφημερίδα «Μακεδονία», Κυριακή 8/11/1920, αρ. φύλλου 3146 (από την ηλεκτρονική διεύθυνση της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, www.nlg.gr)

(από το σχολικό βιβλίο να αξιοποιηθούν οι σελίδες 50, 96, 97, 144, 251, 252)

κυκλοφορεί...

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

εκδόσεις
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
(1876-1936)

Μια από τις σημαντικότερες πολιτικές προσωπικότητες της νεότερης Ελλάδας. Το όνομά του συνδέθηκε με την ανακίρυξη της δεύτερης μετά το Σύνταγμα του 1864 Ελληνικής Δημοκρατίας. Συνέβη την 25η Μαρτίου του 1924, οπότε ο Αρκάς πολιτικός ως πρωθυπουργός της κυβέρνησης των φιλελευθέρων κατέθεσε ψήφισμα στην Δ΄ Συντακτική Συνέλευση για την έκπτωση της μοναρχίας και την ανακήρυξη αβασίλευτης Δημοκρατίας. Το ψήφισμα επικυρώθηκε με δημοψήφισμα στις 13 Απριλίου του ίδιου χρόνου. Κατά την περίοδο της σύντομης πρωθυπουργίας του ο Παπαναστασίου προώθησε σημαντικά νομοθετήματα όπως η αναγνώριση της δημοτικής γλώσσας και η ίδρυση του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ο Παπαναστασίου από τα φοιτητικά του χρόνια στη Γερμανία (Χαϊδελβέργη, Βερολίνο) αλλά και αργότερα στο Λονδίνο και στο Παρίσι ενστερνίστηκε τις σοσιαλιστικές ιδέες και στην Ελλάδα πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Κοινωνιολογικής Εταιρείας (με Δελμούζο και Πετιμεζά), υποστήριξε τους αγώνες των αγροτών της Θεσσαλίας εναντίον των τσιφλικιάδων, εντάχθηκε στη βενιζελική παράταξη και στο «κίνημα της Θεσσαλονίκης», ανέτρεψε τη μοναρχία, αντιτάχθηκε σθεναρά στις δικτατορίες, αρχικά του Πάγκαλου και κατόπιν του Μεταξά. Στο ισόγειο του δημαρχείου της ιδιαίτερης πατρίδας του, του Λεβιδίου Αρκαδίας, λειτουργεί σήμερα μουσείο προς τιμήν του, όπου μαζί με τα προσωπικά του αντικείμενα εκτίθεται και ο εγγκέφαλος του φυλασσόμενος σε χημικό υγρό.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το Νοέμβριο του 1920 οι Φιλελεύθεροι προκήρυξαν εκλογές για αναθεωρητική εθνοσυνέλευση, με σκοπό να νομιμοποιήσουν τις μέχρι τότε ενέργειές τους (έχει προηγηθεί στις 10 Αυγούστου 1920 η υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών) και να περιορίσουν τις αρμοδιότητες του βασιλιά. Όμως η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε απροσδόκητα τις εκλογές από τη συνασπισμένη αντιπολίτευση και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα, ενώ ο Βενιζέλος έφυγε στο εξωτερικό. Αν και φαίνεται παράδοξο το γεγονός ότι ενώ –σύμφωνα με το Κείμενο 1- οι Φιλελεύθεροι συγκέντρωσαν μεγαλύτερο αριθμό ψηφοφόρων (375.803 έναντι 368.678 των αντιπάλων τους), εν τούτοις έλαβαν κατά πολύ λιγότερες έδρες (118 έναντι 251). Θα έλεγε κανείς πάντως ότι ο Βενιζέλος έπεσε αφενός θύμα του εκλογικού συστήματος με το οποίο ο ίδιος επιδίωξε να διεξαχθούν οι εκλογές (ενός συστήματος ευρέως πλειοψηφικού) και αφετέρου της σιγουριάς του για την άνετη νίκη του (να σημειωθεί εδώ ότι ακόμη και η ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας –προπύργιο του Βενιζελισμού από το 1916- ψήφισε και αυτή την Ενωμένη Αντιπολίτευση).

Το αποτέλεσμα των εκλογών σύμφωνα με την εφημερίδα «Μακεδονία» προξένησε κατάπληξη και στο εξωτερικό. Το ενδεχόμενο της ήττας του Βενιζέλου δεν θεωρούνταν πιθανό, παρόλο που δεν λήφθηκε υπόψιν το ένα γενικότερο κλίμα δυσαρέσκειας που υπόβοσκε ανάμεσα στον Ελληνικό λαό, αποτέλεσμα αφενός της συνεχούς πολεμικής δραστηριότητας της χώρας κατά τα έτη 1912-1920 και αφετέρου της στάσης των Μεγάλων δυνάμεων (με την υποστήριξη των οποίων ο Βενιζέλος επανήλθε στην εξουσία) κατά την περίοδο του εθνικού διχασμού. Οι Μεγάλες Δυνάμεις ανησύχησαν με τη νέα κατάσταση που φαινόταν να δημιουργείται στην Ελλάδα, ειδικότερα με την προοπτική της επιστροφής του ανεπιθύμητου σε αυτές βασιλιά Κωνσταντίνου. Η Αγγλία και η Γαλλία επιφυλάχτηκαν για την στάση που θα κρατούσαν μελλοντικά ενώ –στο πλαίσιο των άμεσων αντιδράσεών τους- καταγράφεται (κείμενο 2) και η αναφορά σε ανεπίσημες πληροφορίες περί πιθανής αναχώρησης από τη χώρα του πρεβευτή της Αγγλίας, λόρδου Γκράνβιλ και του αρχηγού της αγγλικής ναυτικής αποστολής, ναύαρχου Κέλλυ. Είχαν προηγηθεί δηλώσεις του πρεσβευτή σύμφωνα με τις οποίες «η Αγγλία δεν είναι διατεθειμένη να αναγνωρίσει τον Κωνσταντίνο, ως αρχηγόν φίλου και συμμάχου κράτους», καθώς το εκλογικό αποτέλεσμα αποτυπώνει τη λαϊκή θέληση για επιστροφή μελλοντική επιστροφή του.

Πράγματι, ένα μήνα μετά (Δεκέμβριος 1920), η νέα κυβέρνηση έκανε δημοψήφισμα για την επιστροφή του Κωνσταντίνου, στο οποίο η ετυμηγορία ήταν υπέρ του βασιλιά. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος (πρόκειται για το θεωρητικό δανεισμό που είχε εγκριθεί από τις Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία και ΗΠΑ προς την ελληνική κυβέρνηση το 1917) και έτσι, ένα σημαντικό μέρος της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρουσμα. Η ενέργεια αυτή εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο αλλαγής της στάσης των συμμαχικών δυνάμεων απέναντι στην Ελλάδα. Η επιστροφή στη χώρα ενός ανθρώπου που «**καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν ήθελε να δει στην Ελλάδα**» (ειδικά μετά τη φιλογερμανική στάση που κράτησε εκείνος κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο), οδήγησε τη χώρα στη διπλωματική απομόνωση και στην διακοπή της οικονομικής ενίσχυσης. Κάτι τέτοιο βέβαια φαντάζει περιεργό κατ'αρχάς, καθώς η νέα κυβέρνηση δίστασε να αλλάξει την εξωτερική πολιτική και να επιδιώξει ειρηνική λύση. Μάλιστα ο πρωθυπουργός Ράλλης είχε ήδη δηλώσει (κείμενο 4) στο Ιταλικό «Τέμπο» ότι οι επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού εναντίον του Κεμάλ θα συνεχιστούν μέχρι τέλους, ενώ ενδεικτικό είναι το δημοσίευμα του παρισινού «Χρόνου» (που φαίνεται να λειτουργεί περισσότερο ως προειδοποίηση παρά ως πιθανότητα) ότι η Γαλλία δεν πρόκειται να επιτρέψει στον Ελληνικό στρατό να παύσει τις επιχειρήσεις του στην ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης.

Η διφορούμενη αυτή στάση των Συμμάχων αντανάκλασε πλήρως την πολιτική υπεράσπιση –όπως προαναφέρθηκε- των συμφερόντων τους. Το δημοψήφισμα του Δεκεμβρίου 1920 ήταν απλά «**ένα καλά θεμελιωμένο πολιτικό άλλοθι για να ακολουθήσουν μια φιλοκεμαλική πολιτική**». Οι σύμμαχοι είχαν στην ευρύτερη περιοχή σημαντικά οικονομικά συμφέροντα τα οποία διακυβεύονταν από την επικράτηση της επαναστατικής κυβέρνησης του Κεμάλ αλλά και της πολιτικής προσέγγισής του από την νέα Ρωσική ηγεσία. Πράγματι τον Μάρτιο του 1921 υπογράφηκε συνθήκη φιλίας και συνεργασίας ανάμεσα στους Μπολσεβίκους και τον Κεμάλ. Η συνθήκη αυτή έδωσε στον αδύναμο ως τότε Κεμάλ την οικονομική, στρατιωτική και ηθική δυνατότητα να συνεχίσει τις επιχειρήσεις του κατά των Ελλήνων (ειδικά του Πόντου). Το γεγονός αυτό ανησύχησε τη Γαλλία και την Ιταλία οι οποίες (με δεδομένη – όπως αναφέρεται στο Εμείς οι Έλληνες, Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας- την «**διπλωματική αντίθεσή τους με την Αγγλία**») έσπευσαν να προσεταιριστούν τον Τούρκο ηγέτη, χωρίς ωστόσο να απεμπλέξουν την Ελληνική κυβέρνηση από τις στρατιωτικές της υποχρεώσεις στην ευρύτερη περιοχή της Μ.Ασίας, χρησιμοποιώντας την ως ένα ισχυρό διαπραγματευτικό όπλο για να προσεγγίσουν τους Τούρκους. Έτσι το Φεβρουάριο – Μάρτιο του 1921 γίνεται Συνδιάσκεψη στο Λονδίνο όπου συμμετέχουν οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων, της Ελλάδας και του Σουλτάνου. Με ιταλική παρέμβαση καλείται και η κεμαλική πλευρά και έτσι νομιμοποιείται ως συνομιλητής. Ο ενισχυμένος σε όλα τα επίπεδα Κεμάλ εμφανίστηκε στη Συνδιάσκεψη με υπερβολικές απαιτήσεις, που λόγω της ιστορικής συγκυρίας δεν απορρίφθηκαν από τις νικήτριες δυνάμεις, παρά το γεγονός ότι ήταν σύμμαχοι με τους Έλληνες. Το εθνικό κίνημα των Τούρκων γινόταν πλέον ισχυρότερο τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό της Τουρκίας. Από την άλλη η ελληνική κυβέρνηση στάθηκε αδύναμη να παρακολουθήσει τις εξελίξεις και, παρόλο που αρχικά οι Αντιβενιζελικοί τάσσονταν υπέρ της ευκαιριακής προσάρτησης εδαφών χωρίς κίνδυνο, εν συνέχισαν τις πολεμικές επιχειρήσεις.

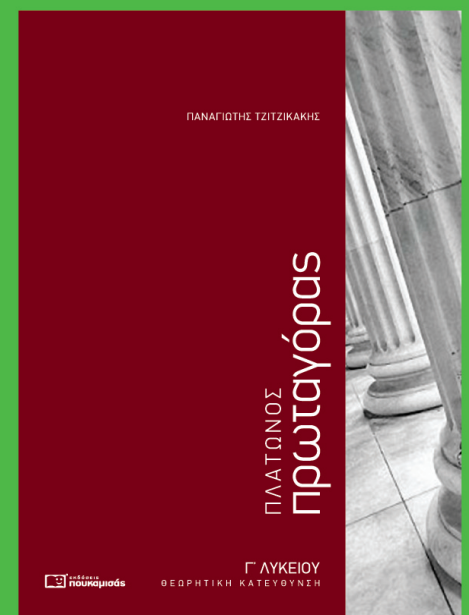
Έτσι, εκμεταλλευόμενος την ευνοϊκή συγκυρία ο Κεμάλ πασάς, με τη φανερή υποστήριξη των μπολσεβίκων, της Ιταλίας και της Γαλλίας και τη σιωπηρή σύμπραξη της Αγγλίας, άρχισε την αντεπίθεση που έφερε και την κατάρρευση του μετώπου το 1922.

κυκλοφορεί...

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ